

STATUSRAPPORT 2014-2016

Center for Seksuelle Overgreb

Statusrapport 2014 - 2016
Center for Seksuelle Overgreb

Udgivet af Center for Seksuelle Overgreb

Rigshospitalet
 Blegdamsvej 9
 2100 København Ø
 E-mail: cso@rh.regionh.dk
 Telefon børneteam: 3545 3984
 Telefon unge-voksenteam: 3545 4085

April 2017
 ISBN: 978-87-91945-14-4
 Redigering og layout: Aviaja Mose Wingender og Stine Søholt

Tak til
 Det Obelske Familiefond
 Offerfonden

Forord

Seksuelle overgreb er et tilbagevendende fokusområde i både medierne og på Christiansborg. De seneste år har ikke været nogen undtagelse. Snarere synes der at være en stigende samfundsmæssig interesse for emnet i både den politiske og den offentlige debat - en debat som vi i Center for Seksuelle Overgreb både direkte og indirekte påvirker og samtidig påvirkes af. Debatten har i sagens natur stor indflydelse på de mange mennesker, der i Danmark udsættes for seksuelle overgreb.

Formålet med denne rapport er, ud over at give læseren et indblik i centerets tilbud og tegne et statistisk billede af henvendelsernes art og omfang, netop at beskrive nogle af de aktiviteter, projekter og tiltag, som vi i Center for Seksuelle Overgreb har medvirket til i perioden 2014 - 2016. Ønsket har været at favne bredt, således at professionelle på tværs af faggrupper og interesser såvel som mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende og andre med interesse for emnet, kan drage nytte af rapporten.

Rapporten indledes med en introduktion til Center for Seksuelle Overgrebs tilbud i henholdsvis børne- og unge-voksenteamet.

Afsnittet 'Statistiske oplysninger' er som i de tidligere rapporter en kvantitativ gennemgang af de sager, vi har haft i perioden. Som det vil fremgå, adskiller indholdet i dette afsnit sig dog fra de tidligere rapporter. Dels fordi vi fra 2014 som noget nyt har kunnet tilbyde undersøgelse og behandling af voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb for mere end 72 timer siden, og dels fordi vi aktuelt er ved at overgå til elektronisk registrering, hvilket har begrænset vores adgang til de statistiske oplysninger. Til gengæld er tallene dugfriske og ikke tidligere offentliggjorte.

I afsnittene 'Igangværende projekter og forskning' og 'Afsluttede projekter og forskning' findes beskrivelser af et udpluk af de projekter og aktiviteter, som vi i Center for Seksuelle Overgreb har været og stadig er involveret i. Rapporten afsluttes med en oversigt over nogle af de øvrige aktiviteter, som personalet har deltaget i.

Et stort antal af de ansatte i centeret har bidraget til rapporten. Således er den blevet til på baggrund af et tværfagligt samarbejde mellem sygeplejersker, læger, psykologer, socialrådgivere, videnskabelige medarbejdere og sekretærer og afspejler derved centerets daglige arbejdsform og diversiteten i personalegruppen.

Indholdsfortegnelse

Introduktion

Præsentation af Center for Seksuelle Overgreb 4
Af Aviaja Mose Wingender

Statistiske oplysninger 7
Af Stine Søholt og Malene Hilden

Igangværende projekter og forskning

"Respekt for voldtægts ofre" 12
Af Stine Søholt og Hanne Baden Nielsen

Behandling af senfølger hos voksne udsat for seksuelle overgreb efter det 18. år 13
Af Aviaja Mose Wingender og Line Eiiby Andersen

Traumesensitiv yoga i nyt pilotprojekt 14
Af Sara Hagström

Afsluttede projekter og forskning

Ungeprojektet 16
Af Aviaja Mose Wingender

Ph.d-projekt: Seksuelle overgreb i Østdanmark fra 2001-2010 18
Af Mie-Louise Ørsted Larsen

Mandlige ofre for seksuelle overgreb 20
Af Mie-Louise Ørsted Larsen og Malene Hilden

Behandling af mennesker med kognitive funktionsnedsættelser udsat for seksuelle overgreb 21
Af Line Eiiby Andersen

Center for Seksuelle Overgreb er med til at ændre lovgivning 22
Af Pia Rathje

Gruppebehandling i børneteamet i Center for Seksuelle Overgreb 24
Af Pia Rathje

Øvrige aktiviteter

Oplæg og foredrag ved nationale og internationale konferencer og møder 26

Undervisning og formidling for studerende og relevante fagpersoner 28

Publikationer 30

Medarbejdere i Center for Seksuelle Overgreb i perioden 2014-2016 31

Præsentation af Center for Seksuelle Overgreb

Af Aviaja Mose Wingender

Center for Seksuelle Overgreb er et samarbejde mellem tre klinikker på Rigshospitalet: BørneUngeKlinikken med klinikchef Karen Vitting Andersen, Gynækologisk Klinik med klinikchef Lene Lundvall og Klinik for Psykologi, Pædagogik og Socialrådgivning med klinikchef Svend Aage Madsen.

I april 2010 blev Center for Seksuelle Overgreb etableret gennem en faglig fusion mellem to tidligere centre, som var opdelt i et center for børn og et center for unge og voksne. Centeret har nu eksisteret som et samlet center i seks år, og børn, unge og voksne, der har været udsat for eksempelvis incest, krænkelse, voldtægt og voldtægtsforsøg, tilbydes tværfaglig undersøgelse og behandling. Centeret er en samlet enhed med et tæt samarbejde, dog arbejdes der fortsat i teams. Tilbuddene til de forskellige aldersgrupper beskrives nedenfor.

Børneteam

Børneteamet er et tværfagligt team bestående af psykolog, socialrådgiver, sygeplejerske, børnelæge og sekretær. Børneteamet tilbyder undersøgelse og behandling til børn i alderen 0-15 år, der har været udsat for seksuelt overgreb, eller hvor der er mistanke herom.

Voksne – forældre og professionelle – der har mistanke om, at et barn bliver eller har været udsat for seksuelt overgreb, tilbydes telefonisk rådgivning og vejledning. Supervision tilbydes også til eksempelvis psykologer, hvis barnet i forvejen er tilknyttet en psykolog eller anden behandler.

Man behøver ikke en henvisning for at henvende sig til børneteamet, og det er ikke nødvendigt, at sagen er anmeldt til politiet. Dog skal børneteamet i henhold til Serviceloven underrette de sociale myndigheder, når de får

viden om, at et barn udsættes for seksuelt overgreb eller ved mistanke herom.

Børneteamet forsøger ved den første kontakt i samarbejde med den, der har henvendt sig, at finde frem til, hvad der vil være den bedste hjælp i den aktuelle situation. Hvis det skønnes relevant, gives der tid til en visiterende samtale og eventuelt en lægeundersøgelse. Formålet med den visiterende samtale er at opnå større viden om det hændte samt konsekvenser af dette. Herudfra tages der stilling til, hvad der er behov for af behandling og støtte.

Lægeundersøgelsen udføres som en børnelægeundersøgelse, hvis ikke der er politianmeldt, eller som en retsmedicinsk undersøgelse hvis politiet begærer dette. En børnelægeundersøgelse kan foretages, hvis barnet har fysiske symptomer, eller barnet og familien har en bekymring for, om der kan være sket skade som følge af det seksuelle overgreb. Der foretages en helbredsundersøgelse inklusiv fotokolposkopi (en inspektion af de udvendige kønsorganer, hvor fotokolposkopet bruges som kraftig lyskilde). En retsmedicinsk undersøgelse er et led i at indsamle dokumentation til politiets efterforskning. Det gøres ved at se huden efter for mærker, indsamle eventuelt materiale til DNA-analyse (sporsikring), og lave en fotokolposkopisk undersøgelse af de udvendige kønsorganer. Endvidere foretages også en almindelig helbredsundersøgelse.

Hvis børneteamet efter den visiterende samtale og eventuelle lægeundersøgelse vurderer, at det bedste for barnet er et behandlingsforløb i børneteamet, tilbydes barnet et psykologisk behandlingsforløb, der tilrettelægges efter det enkelte barns behov, alder og køn, overgrebets karakter og omfang, barnets tanker og følelser, symptomer og psykiske problemer, familiens reaktioner og barnets relation til krænkeren. Samtidig tilbydes ikke-krænkende forældre rådgivning, krisehjælp og behandling hos teamets

socialrådgiver, som arbejder familieterapeutisk. Målet med den psykologiske behandling til barnet er at hjælpe barnet til at få styr på de tanker og de følelser, som overgrebet og reaktionerne på afsløringen har skabt. En vigtig faktor er, at skyld og ansvar placeres hos krænkeren og ikke hos barnet. Psykologen hjælper også barnet til igen at kunne mærke egne grænser og genvinde kropslig integritet. Målet med forældrebehandlingen er at rådgive om barnets reaktioner og behov for omsorg og forståelse samt yde terapeutisk indsats til forældrene. Barnets og forældrenes sessioner sker sideløbende, og der afsluttes med en fælles familiesamtale, der yderligere har til formål at styrke og genopbygge relationen, tillidsforholdet og tilknytningen mellem barnet og forældrene. Omfang og varighed af behandlingen varierer og afhænger af barnets konstitution og behandlingsbehov.

Unge-voksenteam

Unge-voksenteamet er et tværfagligt team bestående af læger, psykologer, socialrådgivere, sygeplejersker og sekretær. Både mænd og kvinder modtages i centeret og kan tilbydes hjælp, hvis overgrebet er sket akut eller for længere tid siden. Unge-voksenteamet tilbyder undersøgelse og behandling til unge og voksne fra 16 år, der har været udsat for seksuelt overgreb, voldtægtsforsøg og voldtægt. Teamet har som udgangspunkt pligt til at informere forældre eller de sociale myndigheder, hvis henvendelsen handler om en ung under 18 år.

Hvis henvendelsen er akut og inden for fem dage efter overgrebet, tilbydes lægeundersøgelse og behandling. Er overgrebet politianmeldt, tilbydes en sporskringsundersøgelse. Her sikres spor på kroppen eller tøjet, som gerningspersonen måtte have efterladt. Sporene kan bruges som bevismateriale ved en eventuel senere retssag. Efter den akutte undersøgelse gives tid til en opfølgende samtale med en sygeplejerske, hvor der tales om fysiske og psykiske symptomer. Den medicinske opfølgning tilrettelægges efter behov og ud fra prøver og behandlingen ved den akutte undersøgelse. Herefter er det muligt at få

opfølgende behandling hos psykolog og/eller socialrådgiver.

Hvis overgrebet er sket for mere end fem dage siden, tilbydes som regel ikke en akut lægeundersøgelse, men op til en måned efter overgrebet er det dog muligt at få foretaget en gynækologisk undersøgelse. Der er ikke tidsfrist for behandling ved socialrådgiver og/eller psykolog. Henvender man sig med et ikke-akut overgreb (over en måned), inviteres der til en visiterende samtale, hvis dette vurderes hensigtsmæssigt. Til samtalen afklares det, om centerets tilbud er det rette, og herefter vil der enten tilbydes et behandlingsforløb hos en af teamets psykologer, eller der henvises til andet behandlingsforløb. Unge-voksenteamet har mulighed for at tilbyde op til fem psykologsamtaler. Endvidere har psykologerne mulighed for at tilbyde supervision i de tilfælde, hvor en sag foregår ved lokal behandling i hjemkommunen f.eks. ved en psykolog eller familierådgiver. Psykologer og socialrådgivere yder også telefonisk rådgivning og vejledning til fagfolk og professionelle vedrørende unge og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Formålet med den psykologiske behandling er at få hverdag og det sociale liv til at fungere igen. Hos psykologen bearbejdes reaktioner efter at have været udsat for et seksuelt overgreb. Socialrådgiveren kan støtte og rådgive om de sociale problemer, der kan opstå som følge af at have været udsat for et seksuelt overgreb. Socialrådgiveren kan hjælpe med at tage kontakt til relevante instanser samt give information om det retslige efterspil, hvis overgrebet er anmeldt til politiet eller ved overvejelse om anmeldelse. Socialrådgiveren tilbyder også rådgivning og støttende forløb til pårørende. Formålet med denne behandling er, at den/de pårørende kan få viden om, hvordan man bedst muligt støtter og hjælper den person, der har været udsat for et seksuelt overgreb, samt at pårørende får mulighed for at tale om egne reaktioner og tanker efter overgrebet.

Videnscenter

Center for Seksuelle Overgreb er ud over et undersøgelses- og behandlingstilbud også et nationalt videnscenter, der udfører forskning og metodeudvikling samt udvikler standarder, procedurer og instrukser på området.

Videnscenteret udfører i samarbejde med resten af medarbejderne i Center for Seksuelle Overgreb kvalitative og kvantitative forskningsprojekter og formidling heraf i form af videnskabelige artikler, rapporter, undervisning, conferenceoplæg, temadage og oplysningskampagner.

Videnscenteret består aktuelt af to akademiske medarbejdere, der ligeledes deltager i det kliniske arbejde i henholdsvis børneteamet og ungevoksenteamet. Således sikres et tæt tværfagligt samarbejde forankret i praksis.

Undervisning

Center for Seksuelle Overgreb tilbyder undervisning til forskellige faggrupper om seksuelle overgreb. Da centeret består af en tværfaglig medarbejderstab, er der mulighed for at tilbyde relevant undervisning til en bred vifte af arbejdspladser og fagretninger. Der er mulighed for både at undervise specifikke faggrupper samt tilbyde mere tværfaglig undervisning. Center for Seksuelle Overgreb underviser fagfolk som eksempelvis læger, sygeplejersker, pædagogisk personale og politi men tilbyder også undervisning målrettet potentielle ofre for seksuelle overgreb og pårørende som på eksempelvis gymnasier. For et konkret indblik i den undervisning Center for Seksuelle Overgreb tilbyder, se da afsnittet 'Øvrige aktiviteter'.

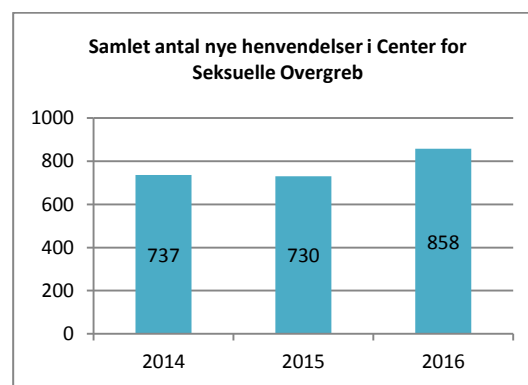
Statistiske oplysninger

Af Stine Søholt og Malene Hilden

I Center for Seksuelle Overgreb registrerer vi, udover en række sociodemografiske oplysninger om den person, henvendelsen vedrører, oplysninger om bl.a. overgrebet, gerningsperson/er, politianmeldelse samt den psykosociale og lægelige behandling i centeret. Disse oplysninger har i de tidligere rapporter dannet rammerne for afsnittet "Statistiske oplysninger". Indholdet i nærværende afsnit adskiller sig imidlertid betydeligt fra de tidligere. Dette skyldes, at vi i skrivende stund er ved at overgå til elektronisk registrering og derfor endnu ikke kan tilgå den elektroniske database. Så snart vi kan, vil vi naturligvis offentliggøre tallene på vores hjemmeside. Nedenstående er således alene baseret på de relativt sparsomme oplysninger, vi registrerer på vores patientlister. Disse omfatter: Antal nye henvendelser, antal telefon- og fremmødesager samt kønsfordeling i 2014, 2015 og 2016. I unge-voksenteamet registreres ligeledes antallet af akutte og ikke-akutte henvendelser. På trods af at vi er ét samlet center, behandles data vedrørende henvendelserne til børne- og unge-voksenteamet adskilt. Dette skyldes, at vi i de to teams arbejder forskelligt, ligesom patientens vej ind til behandling ofte er forskellig i de to teams. Dette redegøres for i de enkelte afsnit. Generelt gør det sig gældende, at de fremhævede tendenser i datamaterialet bør betragtes med en vis forsigtighed. Udover naturlige variationer og et relativt spinkelt datamateriale skal der tages højde for, at der i den treårige periode, som rapporten dækker, har været omstruktureringer og udvidelser af centerets tilbud, hvilket påvirker statistikken. Et eksempel herpå er udvidelsen af unge-voksenteamets tilbud i 2014. Dette beskrives senere.

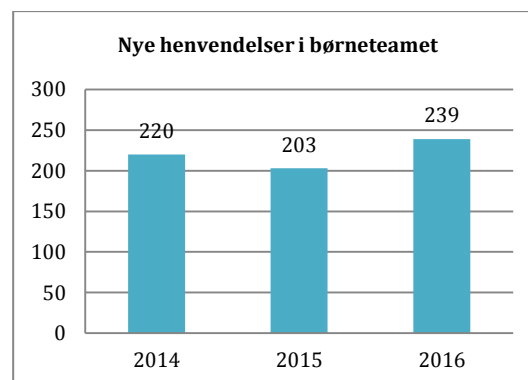
Nye henvendelser i Center for Seksuelle Overgreb
I perioden 2014 - 2016 har vi i Center for Seksuelle Overgreb gennemsnitligt haft 775 nye henvendelser pr. år vedrørende børn, unge og voksne. Blandt disse er i alt 49 12-14-årige, som

blev undersøgt akut på gynækologisk afsnit i unge-voksenteamet, men hvor hele den psykosociale opfølgningsdel lå i børneteamet. Disse personer vil således optræde både i unge-voksenteamets statistik og i børneteamets. I 2014 var der 10 henvendelser vedrørende børn og unge mellem 12 og 14 år, mens der i 2015 og 2016 var henholdsvis 18 og 21. Som det fremgår af diagrammet nedenfor, er det samlede antal af sager i Center for Seksuelle Overgreb steget med 14 % fra 2014 til 2016.

Børneteamet

Børneteamet har i perioden 2014 - 2016 gennemsnitligt modtaget 220 henvendelser. Således vedrørte ca. 30 % af det samlede antal henvendelser i Center for Seksuelle Overgreb personer under 16 år. Stigningen i det samlede antal henvendelser i centeret kan også observeres i børneteamet, der har oplevet en stigning på 8 % fra 2014 til 2016.

I antallet af nye henvendelser indgår en del genhenvendelser, da der i børneteamet er mulighed for genhenvisning, da barnets behandlingsbehov kan ændre sig i takt med dets udvikling.

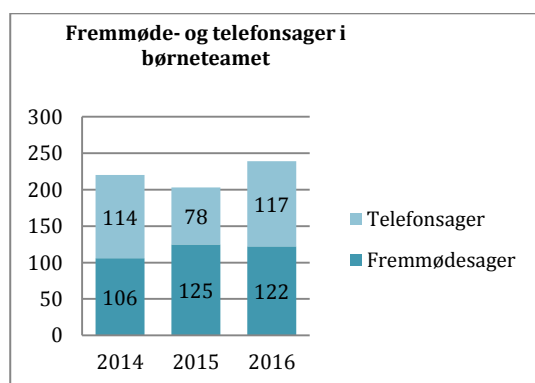
Fremmøde- og telefonsager

Langt størstedelen af henvendelserne i børneteamet starter som en telefonsag. Alle telefoniske henvendelser vedrørende et barn under 16 år tages med på teamets ugentlige visitationskonference. I nogle af sagerne er der behov for rådgivning, vejledning, supervision, viderehenvisning og/eller underretning til de sociale myndigheder, mens der i andre sager ligeledes er behov for lægeundersøgelse og/eller et psykosocialt forløb i Center for Seksuelle Overgreb. Sidstnævnte betegnes som en fremmødesag, mens de resterende afsluttes som en telefonsag.

Således inkluderer fremmødesager henvendelser, hvor barnet er mødt op i centeret. Enten med henblik på en lægelig undersøgelse og/eller et psykosocialt behandlingsforløb, mens telefonsagerne dækker over de sager, hvor der efter en telefonisk henvendelse ikke aftales en opfølgende fremmødetid. Det skal dog nævnes, at en mindre del af sagerne i teamet starter som en fremmødesag, hvor barnet møder op til en akut lægeundersøgelse.

Mellem ca. 50 – 60 % af henvendelserne i børneteamet blev i 2014 – 2016 afsluttet som en fremmødesag, de resterende som telefonsager.

Fra 2014 til 2016 har der i teamet været en stigning på 13 % i antallet af fremmødesager, mens der i telefonsagerne kan observeres en stigning på knap 3 %.

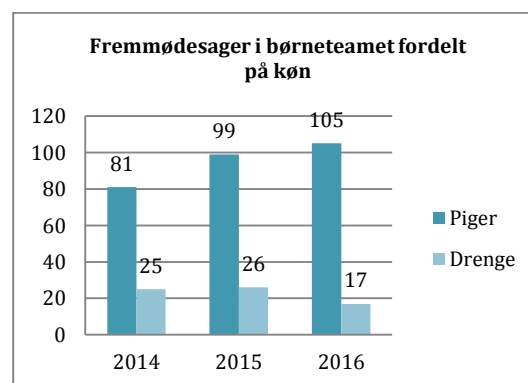
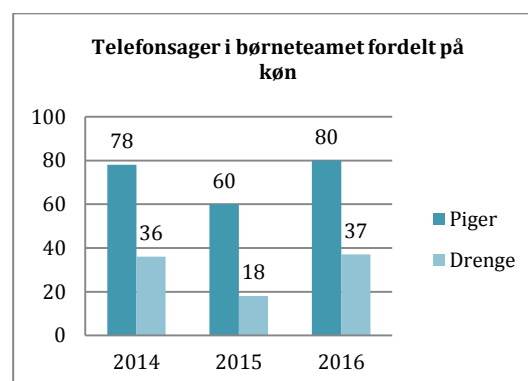
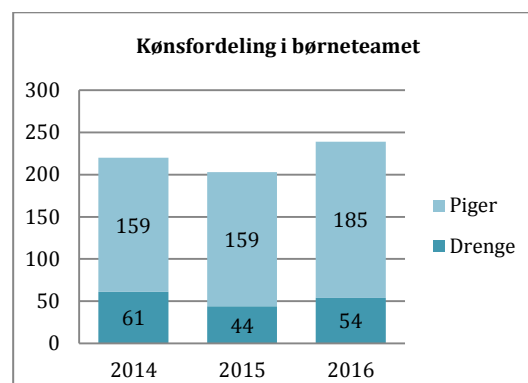
Kønsfordeling

I børneteamet vedrører langt størstedelen (ca. 70 – 80 %) af henvendelserne piger.

Fra 2014 til 2016 har der været et fald i antallet af henvendelser vedrørende drenge på 11 %.

Samtidig har der været en stigning på 14 % i antallet af henvendelser vedrørende piger.

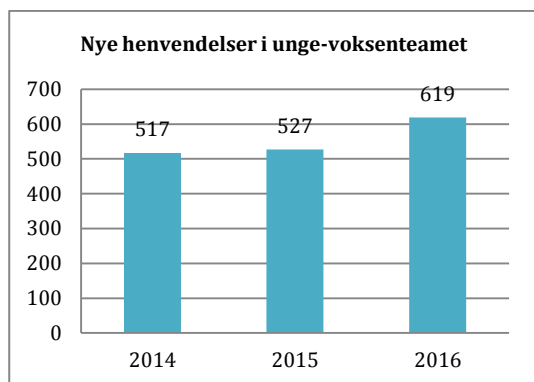
Fordelingen på køn i telefon- og fremmødesager er omtrent den samme for årene.

Unge-voksenteamet

I ca. 70 % af det samlede antal henvendelser i perioden 2014 – 2016 var henvendelsen rettet til unge-voksenteamet.

Unge-voksenteamet har fra 2014 til 2016 haft en øget tilgang på 16 % i antallet af henvendelser.

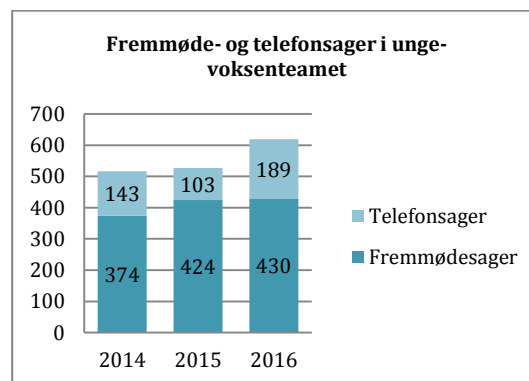
Fremmøde - og telefonsager

I unge-voksenteamet starter en henvendelse ofte som en personlig henvendelse, altså en fremmødesag, på gynækologisk afsnit, hvor personen søger hjælp umiddelbart efter overgrebet eller ankommer til afsnittet med politiet, hvis sagen er politianmeldt. Efterfølgende tilbydes psykosocial opfølgning. Henvendelsesmåden i unge-voksenteamet adskiller sig derfor fra, hvordan en sag oftest starter i børneteamet. I unge-voksenteamet forbliver en del af fremmødesagerne en læge/sygeplejefaglig sag, da ikke alle patienter ønsker psykosocial opfølgning, allerede går i psykologforløb eller der henvises til andet behandlingssted, fx psykiatrien. Nogle sager i centeret starter dog også som telefonsager, hvilket oftest gør sig gældende, hvis overgrebet ikke er sket for nyligt. Nogle telefonsager bliver til fremmødesager, hvis patienten tilbydes psykosocialt forløb i centeret, og andre afsluttes som telefonsager, hvis der ikke tilbydes psykosocialt forløb.

I 2014 modtog ca. 22 % et psykologforløb i centeret mens det i 2015 var ca. 25 %. Der foreligger endnu ikke tal for 2016.

Mellem 70 – 80 % af henvendelserne i unge-voksenteamet var i perioden 2014 – 2016 fremmødesager. De resterende 20 – 30 % telefonsager.

Fra 2014 til 2016 har der været en stigning på 13 % i antallet af fremmødesager, mens der har været en stigning på 24 % i antallet af telefonsager.

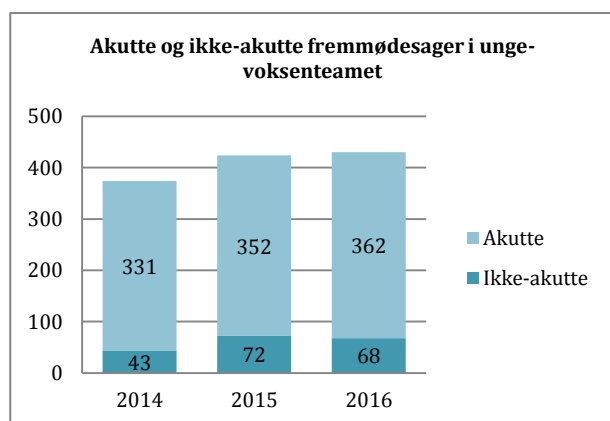
Akutte og ikke-akutte fremmødesager

I 2014 blev det politisk besluttet at udvide tilbuddet om undersøgelse og behandling til også at omfatte personer, som henvender sig vedrørende et seksuelt overgreb, der har fundet sted mere end 72 timer før henvendelsen.

Udvidelsen gjorde det relevant at skelne mellem akutte og ikke-akutte sager. Betegnelsen 'akut' henviser i denne sammenhæng til henvendelser, der vedrører overgreb begået indenfor en måned før henvendelsen i Center for Seksuelle Overgreb, og 'ikke-akut' til henvendelser, hvor overgrebet er sket for mere end en måned siden. Således er betegnelsen 'akutte henvendelser' blevet redefineret, da det tidligere kun dækkede over henvendelser vedrørende overgreb begået mindre end 72 timer før henvendelsestidspunktet. Baggrunden for at skelne ved en måned var beslutningen om at tilbyde alle, som henvender sig indenfor en måned, en klinisk undersøgelse med blandt andet undersøgelse for seksuelt overførte sygdomme. Sporsikring foretages som oftest udelukkende, hvis henvendelsen er sket indenfor en uge efter overgrebet. Er der gået mere end en måned, modtages henvendelsen direkte i det psykosociale team, og en klinisk undersøgelse foretages sjældent og kun efter behov.

Af denne grund kan man ikke umiddelbart sammenligne tallene for unge-voksenteamet med tidligere tal vedrørende akutte henvendelser. Stigningen i antallet af akutte henvendelser skyldes således ikke nødvendigvis en stigning i antal overgreb, men kan også være et udtryk for,

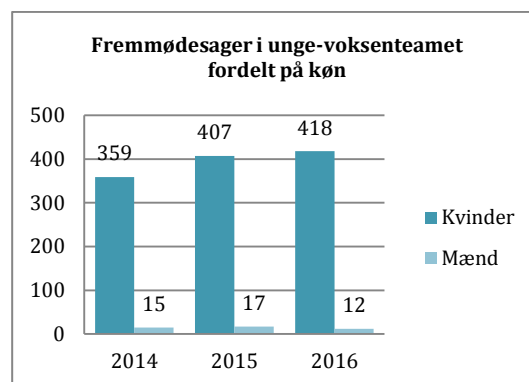
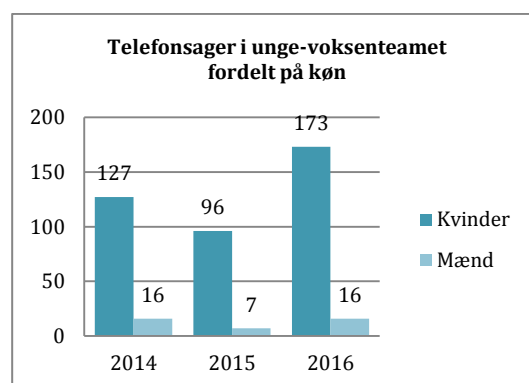
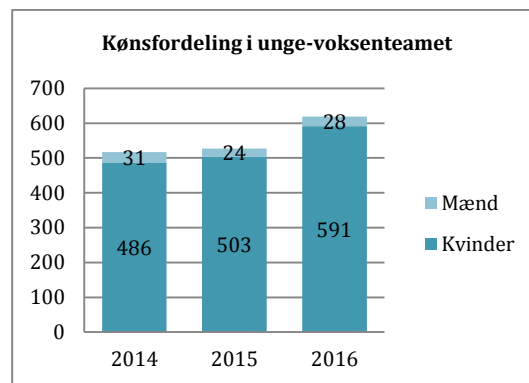
at gruppen, der modtages, er bredere. Fra 2011 til 2013 lå antallet af akutte henvendelser (overgreb sket indenfor 72 timer) stabilt med et gennemsnit på 279 henvendelser om året. I 2014 - 2016 stiger antallet af akutte henvendelser (overgreb sket indenfor en måned) fra år til år men med et gennemsnit på 348 henvendelser om året. Antallet af akutte sager er steget med 9 % fra 2014 til 2016, mens antallet af ikke-akutte sager er steget med 37 %. En stigning der må betragtes som forventelig, idet tidsgrænsen for henvendelser først blev ophævet i 2014. I perioden 2014 - 2016 har der i gennemsnit været ca. 10 % ikke-akutte fremmødesager.

Kønsfordeling

Ca. 95 % af henvendelserne i unge-voksenteamet vedrører kvinder.

På trods af at unge-voksenteamet får over dobbelt så mange henvendelser om året som børneteamet, har teamet ca. halvt så mange henvendelser, der vedrører mænd, som børneteamet har, der vedrører drenge. Fra 2014 til 2016, har der været et fald på knap 10 % i antallet af henvendelser vedrørende mænd i unge-voksenteamet. Stigningen i det samlede antal henvendelser kan altså også i unge-voksenteamet alene tilskrives en øget tilgang af kvinder. I unge-voksenteamet har der fra 2014 til 2016 været en stigning på 18 % i antallet af henvendelser, der vedrører kvinder. Fordeling på køn i telefon- og fremmødesager er omtrent den samme for årene.

Opsummering

Som det er fremgået, er der en række tendenser, der går igen på tværs af datamaterialet. De mest centrale kan kort opsummeres som følger:

- ❖ 2016 er det år, hvor centeret har modtaget flest henvendelser. Dette gør sig gældende for begge teams. Stigningen kan, i begge teams, både observeres i antallet af telefonsager, fremmødesager (både akutte og ikke-akutte) og i henvendelserne vedrørende piger/kvinder.

- ❖ Fra 2014 til 2016 har der været et fald i antallet af henvendelser vedrørende drenge/mænd i begge teams.
- ❖ Ca. 70 % af henvendelserne i centeret tilgik i perioden 2014 til 2016 unge-voksenteamet. Således vedrørte over to tredjedele af henvendelserne personer over 15 år.
- ❖ Langt størstedelen af henvendelserne i centeret vedrørte i den treårige periode

piger/kvinder. Dette gør sig gældende for begge teams. Dog er andelen og antallet af sager, der vedrører drenge betydeligt større i børneteamet end henvendelser vedrørende mænd i unge-voksenteamet.

- ❖ I unge-voksenteamet er en større procentdel af sagerne fremmødesager end i børneteamet.

"Respekt for voldtægtsofre"

Af Stine Søholt og Hanne Baden Nielsen

Den 27. januar 2016 offentliggjorde den daværende justitsminister Søren Pind udspillet 'Respekt for voldtægtsofre' - et udspil som vi her i Center for Seksuelle Overgreb i den tidlige fase har været med til at udforme og nu er i gang med at føre ud i livet. Udspillet er et eksempel på, hvordan vi i Center for Seksuelle Overgreb aktivt deltager i debatten og de politiske forhandlinger af de voldtægtsramtes betingelser.

På baggrund af en høring i Folketingets Retsudvalg i december 2014, med deltagelse af forskellige repræsentanter fra bl.a. Center for Seksuelle Overgreb, samt en række kritikpunkter fremført i medierne i sommeren 2015, iværksatte Justitsministeriet i efteråret samme år en række undersøgelser af voldtægtsområdet. Disse havde til formål at klarlægge politiets håndtering af voldtægtssager og forsøge at belyse de udfordringer, som blev fremlagt på høringen. Som led i Justitsministeriets undersøgelse fik vi den 18. december 2015 besøg af justitsministeren i Center for Seksuelle Overgreb. Under besøget havde vi, ud over at give ministeren et indblik i centerets daglige arbejde på tværs af professioner, mulighed for at dele nogle af de erfaringer, vi har gjort os i de 16 år, centeret har eksisteret. Ligeledes havde vi lejlighed til at gøre opmærksom på nogle af de problemer, vi oplever der er i forbindelse med anmeldelse af seksuelle overgreb. Blandt andet blev der peget på, at en meget stor del af dem, der henvender sig i Center for Seksuelle Overgreb, af forskellige grunde undlader at indgive politianmeldelse, og at en stigende del af de, der vælger at anmelde, oplever at blive afvist, når de henvender sig til politiet. Det var derfor til stor glæde, da justitsministeren offentliggjorde de seks konkrete initiativer, der skal bidrage til at sikre, at ofre for voldtægt behandles optimalt, når de henvender sig til politiet:

1. Politiets håndtering af sager om voldtægt strømlines

2. Fokus på politiets og anklagemyndighedens uddannelse
3. Bistandsadvokaternes rolle styrkes
4. Politiet iværksætter en anmeldelseskampagne på voldtægtsområdet
5. Voldtægtsområdet følges endnu tættere
6. Gerningsmandens profil skal kortlægges

I den forbindelse har Center for Seksuelle Overgreb, for at sikre at initiativerne følges til dørs, og at de voldtægtsramte høres, indgået et samarbejde med Justitsministeriets Forskningskontor omkring to projekter. Det ene projekt er en landsdækkende evaluering af ofrenes erfaring med at anmelde seksuelle overgreb. Formålet er jf. punkt 1 at undersøge, hvordan politiet håndterer sådanne anmeldelser. Alle over 18 år, der i 2016 henvendte sig i et af landets centre, er blevet bedt om at udfylde et anonymt spørgeskema. Det andet projekt vedrører anmeldelsestilbøjeligheden blandt ofre for seksuelle overgreb. Formålet er jf. punkt 5 at undersøge, hvad der har betydning for, om seksuelle overgreb anmeldes eller ej. Vi har i Center for Seksuelle Overgreb siden 2001 registreret en lang række oplysninger vedrørende de personer, der henvender sig i centeret. Vi har derfor givet Forskningskontoret adgang til disse oplysninger for perioden 2006 - 2013. Dette med henblik på at undersøge karakteristika ved ofre for seksuelle overgreb, der henholdsvis anmelder og ikke anmelder overgrebet til politiet. Justitsministeriets Forskningskontor har ansvaret for databehandling og analyse samt for at skrive den rapport, der på baggrund af undersøgelsen vil blive offentliggjort på Justitsministeriets og Center for Seksuelle Overgrebs hjemmeside. Rapporten offentliggøres som en del af det kommende 'Retfærdighedsudspil' fra ministeriet i 2017.

Fra Justitsministeriets Forskningskontor er Britta Kyvsgaard ansvarlig for projekterne og fra Center for Seksuelle Overgreb er Hanne Baden Nielsen.

Behandling af senfølger hos voksne udsat for seksuelle overgreb efter det 18. år

Af Aviaja Mose Wingender og Line Eiby Andersen

Siden 2014 har unge-voksenteamet i Center for Seksuelle Overgreb tilbudt behandling til patienter, der henvender sig i forbindelse med seksuelle overgreb, der er sket for mere end 72 timer siden. Dette har betydet en udvidelse af målgruppen, da centeret nu tilbyder behandling til voksne, som oplever senfølger efter seksuelle overgreb, der er sket i voksenlivet. Erfaringen i centeret er, at disse patienter ofte har mere komplekse behandlingsbehov end den akutte patientgruppe, hvorfor disse patienter ofte kræver længere behandling end de fem psykologsamtaler, centeret har haft mulighed for at tilbyde ind til nu.

Unge-voksenteamet er derfor glade for, at det med økonomisk støtte fra Det Obelske Familiefond og Offerfonden er blevet muligt at tilbyde et længerevarende behandlingsforløb til voksne, som efter det fyldte 18. år har været udsat for seksuelle overgreb for en måned eller længere tid siden.

Udviklingen og implementeringen af projektet 'Behandling af senfølger hos voksne udsat for seksuelle overgreb efter det 18. år' påbegyndes den 1. januar 2017 og afsluttes den 31. december 2019. Foruden den direkte behandling af målgruppen er formålet med projektet at indsamle viden om gruppens behandlingsbehov og på den baggrund udarbejde en behandlingsmanual. Manualen skal bidrage til en

opkvalificering af arbejdet med voksne, der oplever senfølger efter seksuelle overgreb i voksenlivet.

Gennem længerevarende psykologisk behandling er ønsket at kunne lindre symptomer på traumatisering og give en større oplevelse af livskvalitet for patienterne. Pårørende til patienter i projektet vil endvidere tilbydes støttende og rådgivende samtaler, da det er afgørende, at de pårørende kan støtte den helingsproces, som måske har været flere år på vej. Psykologerne varetager den traumefokuserede behandling, og socialrådgiver står for visitation af patienter, støttende pårørendesamtaler samt koordinering med andre instanser. Projektdeltagere vil være de kvinder og mænd, som allerede henvender sig i Center for Seksuelle Overgreb med senfølger efter seksuelle overgreb. Unge-voksenteamet forventer 180 patientforløb over den treårige projektperiode. For at kunne afgøre hvorvidt behandlingen er medvirkende til at reducere patienternes traumesymptomer, vil alle projektdeltagere blive screenet for bl.a. PTSD før behandlingsstart og igen efter endt behandling. Endvidere vil patienterne afslutningsvist blive bedt om at udfylde et evalueringsskema, der har til hensigt at belyse deres individuelle og samlede oplevelse af at have deltaget i projektet.

Traumesensitiv yoga i nyt pilotprojekt

Af Sara Hagström

I efteråret 2016 har vi i Center for Seksuelle Overgreb igangsat et pilotprojekt, hvor 5 voksne ikke-akutte patienter¹ tilbydes kombineret samtaleterapi og traumesensitiv yoga. Der er tale om et 14 ugers behandlingsforløb, hvor hver patient modtager i alt 6 individuelle psykologsamtaler og 10 individuelle yogasessioner.

Amerikanske studier² viser positiv effekt af en særligt udviklet yogaform, Trauma Center Trauma Sensitive Yoga (TCTSY), i forhold til patienter med PTSD, idet der ses reduktion af PTSD-symptomer hos patientgruppen. TCTSY som en integreret del af behandlingen til patienter med PTSD er forholdsvis ny, og på nuværende tidspunkt findes der ikke studier af effekten af TCTSY i forhold til seksuelle overgreb udenfor USA.

I Center for Seksuelle Overgreb ønsker vi at undersøge, om en kombineret behandlingsform med TCTSY og samtaleterapi i en dansk kontekst kan skabe positive resultater hos mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb, og som oplever senfølger i form af PTSD-symptomer. Med pilotprojektet ønsker vi at gøre os erfaringer, der på sigt kan bruges i et større projekt, såfremt resultaterne taler for dette.

At blive udsat for et seksuelt overgreb giver ofte senfølger, der ikke alene omhandler psykiske og følelsesmæssige reaktioner/symptomer, men også involverer kropslige aspekter. Det kan fx være at miste fornemmelse for og tillid til egen krop. Det

kan yderligere resultere i vanskeligheder ved at mærke og give udtryk for egne grænser og behov.

Derudover indgår stærkt fysisk/kropsligt ubehag ved påmindelse om overgrebet/den traumatiske hændelse og forhøjet alarmberedskab i typiske traumereaktioner og PTSD. Dette medfører ofte undgåelsesadfærd, som betyder, at den berørte fx undgår fysiske steder, situationer og mennesker, der minder om overgrebet for at undgå dette ubehag, hvilket er indskrænkende for livsudfoldelsen. Undgåelsesadfærd kan desuden komme til udtryk i, at den berørte forsøger at undgå at tale om og tænke på overgrebet, hvilket kan betyde, at overgrebet ikke bearbejdes.

Vi har en formodning om, at kombinationen af samtaleterapi og TCTSY vil resultere i mindre smertefulde genoplevelsessymptomer, mindre undgåelsesadfærd samt lavere alarmberedskab, idet symptomerne både adresseres direkte, verbalt, i samtaleterapien og indirekte, kropsligt, i yogabehandlingen. Endvidere forventes det, at patienten oplever en øget positiv kropsbevidsthed i form af eksempelvis større bevidsthed om sammenhængen mellem kropslige reaktioner/symptomer og følelsesmæssige tilstande samt selvregulering og tillid til egen krop.

For at undersøge dette screenes patienterne for PTSD-symptomer³ samt kropsbevidsthed⁴ ved behandlingsforløbets start og afslutning, hvor patienterne også udfylder et evalueringsskema omhandlende deres oplevelse af forløbet. Derudover undersøges langtidseffekten af den kombinerede behandling ved en 3 måneders opfølgning, hvor patienterne igen screenes for PTSD-symptomer samt kropsbevidsthed, ligesom de bliver bedt om at udfylde et spørgeskema 3 måneder efter afsluttet forløb.

¹ Patienter der henvender sig senere end en måned efter det seksuelle overgreb.

² Se "Yoga as an Adjunctive Treatment for Posttraumatic Stress Disorder: A Randomized Controlled Trial" af van der Kolk et al. (2014), "Yoga for Adult Women with Chronic PTSD: A Long-term Follow-up Study" af Rhodes et al. (2016) og "The Safety of Yoga: A Systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials" af Clark et al. (2015).

³ PDS: Posttraumatic Diagnostic Scale (Foa et al. 1993).

⁴ MAIA: Multidimensional Assessment of Interoceptive Awareness (Mehling et al. 2012).

TCTSY-behandlingen varetages af Krystyna Kowalski, der er certificeret i TCTSY fra The Trauma Center, USA,⁵ mens Center for Seksuelle Overgrebs psykologer Sara Hagström og Line Eiby Andersen står for psykologsamtalerne.

Læs mere om TCTSY:
<http://www.traumasensitiveyoga.com/>

For yderligere oplysninger kan psykolog Sara Hagström kontaktes: sara.hagstroem@regionh.dk

⁵ <http://www.traumacenter.org/>

Ungeprojektet

Af Aviaja Mose Wingender

Ungeprojektet blev etableret med støtte fra Folketingets Satspuljemidler og løb i en treårig periode fra 2011 til 2014. På daværende tidspunkt havde unge-voksenteamet en tidsgrænse på 72 timer for henvendelser. Projektets formål var at tilbyde udredning og behandling til unge mellem 15 og 18 år, som henvendte sig efter tidsgrænsens udløb, da man oplevede et behov herfor. I alt 148 unge modtog i projektperioden et behandlingsforløb hos centerets psykologer, og forældre eller andre omsorgspersoner fik tilbudt støttende pårørendesamtaler hos centerets socialrådgivere. Endvidere gennemførtes i starten af projektperioden to gruppeforløb med unge, der havde gennemgået individuel behandling.

En vigtig del af projektet var at udvikle en behandlingsmodel med udgangspunkt i den unges samlede situation og behov for hjælp. Nye henvendelser blev drøftet på en ugentlig tværfaglig behandlingskonference, hvorefter den unge og forældrene blev inviteret til en visitationssamtale, som havde til formål yderligere at afdække den unge og familiens samlede behov. Behandlingsforløbet blev tilrettelagt med udgangspunkt heri, og de unge blev som udgangspunkt tilbudt fem individuelle psykologsamtaler. Forløbet blev afsluttet med en fælles familiesamtale, hvis den unge blev vurderet færdigbehandlet.

Blandt de unge, der modtog et behandlingsforløb, var 90 % piger, og gennemsnitsalderen var 16 år. Størstedelen af de unge havde gået længe med problematikken. Kun 20 % havde været udsat for overgreb indenfor en måned inden henvendelsen i centeret, mens 25 % henvendte sig med et overgreb, der var sket for mere end en måned siden. Næsten halvdelen (48 %) henvendte sig med overgreb, der var sket for mere end 12 måneder siden. Dette tyder på, at det har været svært for de unge at fortælle om det seksuelle overgreb og om hvilke konsekvenser, overgrebet

har haft for deres hverdag. Gennem projektperioden blev følgende reaktioner noteret, som de unge beskrev som konsekvenser af overgrebet: Angst og frygt, skyldfølelse og skam, tristhed, irritation og vrede, flashbacks, koncentrationsbesvær, kvalme/manglende appetit, ondt i maven, svært ved at sove/mareridt samt selvskadende adfærd.

Resultaterne fra projektet viser, at langt størstedelen (85 %) af de unge havde været udsat for seksuelle overgreb af en, de kendte forud for overgrebet. I 27 % af sagerne var der tale om intrafamiliære overgreb, hvor krænkeren var et familiemedlem eller havde familiære bånd til den unge. Knap halvdelen af de unge (47 %) havde været udsat for et overgreb af en ven, bekendt eller nuværende eller tidligere partner. I projektet var der altså en klar overvægt af unge, der var udsat for overgreb af en fra omgangskredsen.

For de unge, der havde oplevet seksuelle overgreb fra en person i omgangskredsen, viste der sig tre gennemgående temaer. Disse illustrerer de omfattende konsekvenser, seksuelle overgreb har for de unges liv og hverdag. Temaerne var: 1) *Anmeldelse til politiet*. Når krænkeren var en person i omgangskredsen, turde den unge ofte ikke anmelde til politiet af frygt for sociale konsekvenser. 2) *Mistrivsel i skolen*. Mange unge oplevede, at de fik problemer med at følge skolegang, og at de mistrivedes i skolen, særligt hvis krænkeren gik på samme skole. 3) *Social isolation og eksklusion*. Slutteligt oplevede størstedelen af de unge, at deres sociale relationer blev komplicerede og svære at håndtere, og nogle unge oplevede isolation og/eller eksklusion fra det sociale fællesskab.

Projekresultaterne viser, at det er vigtigt for de unge, hvordan omgangskredsen reagerer på afsløringen af overgrebet. Mange er bange for ikke at blive troet på, hvilket kan være en årsag

til, at mange unge venter længe med at afsløre overgrebet. Endvidere er der mange unge, der ikke anmelder, hvis krænkeren er en person i omgangskredsen, da det forstærker frygten for ikke at blive troet på.

Projektet blev implementeret i den daglige drift i centeret, og der findes ikke længere en tidsfrist for henvendelser for nogen aldersgrupper.

For yderligere information, se rapporten "Unge udsat for seksuelle overgreb – Erfaringer med behandling af 15-18 årige 2011-2014" og artiklen "What will my friends think – Social consequences for victims of sexual assaults in peer groups" i tidsskriftet *Journal of Child Sexual Abuse*⁶.

⁶ Artiklen er i skrivende stund i andet review hos tidsskriftet.

Ph.d-projekt: Seksuelle overgreb i Østdanmark fra 2001-2010

Af Mie-Louise Ørsted Larsen

Min ph.d.-afhandling består af tre studier, alle baseret på data fra de ca. 3000 kvinder, der er set i Center for Seksuelle Overgreb fra 2000-2010, da der var et ønske om at gøre status over centerets 10 første leveår.

I det første deskriptive studie brugte vi data indsamlet fra Center for Seksuelle Overgreb med fokus på, hvordan kvindernes alder og deres kendskab til gerningsmanden var associeret til forskellige karakteristika ved overgrebet. Vores resultater viser, at mange seksuelle overgreb ikke ligner det stereotype billede mange har af et seksuelt overgreb som et voldeligt overgreb begået af en fremmed. Denne viden er vigtig, for at kvinder udsat for seksuelt overgreb kan søge hjælp uden at møde fordomme og mistro. Resultaterne viste bl.a., at kvinderne vi ser i Center for Seksuelle Overgreb ofte er unge kvinder, der kender gerningsmanden, og overgrebet foregår ofte i deres eller gerningsmandens hjem. Næsten halvdelen af kvinderne havde et alkoholindtag på mere end fem genstande i forbindelse med overgrebet, og 12 % mente, at de havde været udsat for drug-rape. Der blev fundet tegn på fysisk vold hos halvdelen af kvinderne, og 30 % fik en skade på deres kønsdele. Fra 2000-2010 anmeldte 70 % af kvinderne set i centeret overgrebet til politiet. Vi kan se, at de kvinder, der ikke kender gerningsmanden, er ældre end 45 år samt kvinder, der ikke har indtaget alkohol, er mere tilbøjelige til at anmelde overgrebet til politiet.

Resultaterne viste derudover, at 30 % af kvinderne set i Center for Seksuelle Overgreb var diagnosticeret med en kronisk sygdom på tidspunktet for overgrebet, og 20 % havde et dagligt indtag af psykofarmaka. Tidligere forskning har påvist høj forekomst af både fysisk og psykisk sygdom hos kvinder efter et overgreb,

men meget få studier har fokuseret på forekomsten af disse tilstande inden overgrebet. Disse fund førte derfor til to studier, hvor vi fokuserede på disse kvinders psykiske og fysiske helbred. For at kunne differentiere imellem helbred før og efter et seksuelt overgreb, undersøgte vi kvinderne i en periode på fem år før og fem år efter overgrebet og sammenlignede dem med en kontrolgruppe bestående af 10.004 kvinder, der var matchet på alder og bopæl.

Vi fandt, at kvinder, der blev set i Center for Seksuelle Overgreb, havde en samlet øget hyppighed af både psykiatriske og somatiske diagnoser samt flere besøg til både primær og sekundær sundhedssektor sammenlignet med kvinderne i kontrolgruppen både fem år før og fem år efter overgrebet. Disse resultater ses også i vores sensitivitetsanalyse, når vi korrigerer for tidligere seksuelle overgreb. Disse fund antyder, at der for en gruppe af de kvinder, der bliver set i Center for Seksuelle Overgreb, er en øget forekomst af både psykiatrisk og somatisk sygdom tilstede allerede inden det seksuelle overgreb.

Resultaterne fra denne ph.d.-afhandling bidrager med ny viden, der kan styrke vores primære og sekundære forebyggende strategier. Vores resultater fremhæver vigtigheden af at styrke samarbejdet imellem centrene, psykiatrien, primærsektoren, samt de sociale myndigheder, så der ydes den bedst mulige støtte til alle grupper af kvinder, der søger hjælp her.

Ph.d.-afhandlingen er forsvaret og godkendt juni 2015.

Vejledere: Professor Øjvind Lidegaard, og overlæge Malene Hilden.

For yderligere information, se ph.d.-afhandlingen "Sexual assault in eastern Denmark from 2000-2010. Aspects of women's health before and after a sexual assault", artiklen "Somatic health of 2500 women examined at a sexual assault center over 10 years" af Mie-Louise Ørsted Larsen, Malene Hilden, Charlotte W. Skovlund & Øjvind

Lidegaard i Acta Obstet Gynecol Scand, vol. 95(8), p. 872-878 samt artiklen "Sexual assault: a descriptive study of 2500 female victims over a 10-year period" af Mie-Louise Ørsted Larsen, Malene Hilden & Øjvind Lidegaard I British Journal of Obstetrics and Gynecology, 122(4), p. 577-584.

Mandlige ofre for seksuelle overgreb

Af Mie-Louise Ørsted Larsen og Malene Hilden

Meget litteratur omkring seksuelle overgreb er begrænset til at beskrive kvinder som ofre og mænd som gerningsmænd. Data fra andre centre har vist, at mandlige ofre udgør mellem 0,3 – 8,5 % af henvendelser, og der er enighed om, at der er et stort mørketal af mænd udsat for seksuelle overgreb. Generelt er seksuelle overgreb behæftet med fordomme og tabu, og det gør sig særligt gældende i sager med mandlige ofre, hvilket formentlig er en af årsagerne til, at vi ikke ser flere mænd i Center for Seksuelle Overgreb.

I perioden 2000 – 2010 så vi 55 mænd i Center for Seksuelle Overgreb. Vi sammenlignede data fra disse med data fra de ca. 3000 kvinder, vi så i samme periode. Mændene udgjorde således knap 2 % af henvendelserne i centeret. Størstedelen af mændene var 15-24 år, og under halvdelen anmeldte overgrebet til politiet. Der forelå information omkring seksualitet hos 62 %, og af disse rapporterede 23 % sig selv som heteroseksuel. Alle gerningspersoner var mænd.

Tabellen nedenfor viser forskelle imellem gruppen af mænd og kvinder, vi har set i centeret fra 2001-2010. Som det fremgår, er der væsentlige forskelle imellem grupperne. Mændene melder færre af de overgreb, de er udsat for, til politiet. De er oftere udsat for overgreb af en ukendt gerningsperson og af mere end én gerningsperson. Mændene adskiller sig også ved, at dobbelt så mange har en fysisk sygdom, misbrug af alkohol og stoffer samt mistanke om at være udsat for drug-rape end de kvindelige ofre. Der er dog også ligheder mellem mænd og kvinder, da mange af mændene ligesom kvinderne har haft oplevelser med tidligere overgreb, og knap 30 % har en kronisk sygdom og tager dagligt medicin.

Tabel	Mandlige ofre	Kvindelige ofre
Ukendt gerningsmand	35 %	25 %
Mere end 1 gerningsmand	25 %	14 %
Drug-rape	29 %	12 %
Tidligere overgreb	16 %	27 %
Kronisk sygdom	24 %	29 %
Daglig medicin	29 %	37 %
Fysisk handicap	6 %	3 %
Misbrug alkohol	6 %	3 %
Misbrug stoffer	7 %	3 %

Vores resultater viser, at også mænd bliver udsat for seksuelle overgreb, og vi tror, der er flere sager, end dem vi ser i Center for Seksuelle Overgreb. Vi kan også se, at under halvdelen af mænd udsat for overgreb anmelder overgrebet til politiet. Overgreb på mænd er ikke begrænset til homoseksuelle mænd. Måske fordomme omkring seksualitet og mænd som ofre for seksuelle overgreb kan være hindringer for, at mændene søger hjælp. Da vi gerne vil sikre os, at både mænd og kvinder udsat for seksuelle overgreb føler sig trygge i at søge hjælp og bliver mødt uden fordomme, må vi i vores videre arbejde kigge nærmere på, hvad der kan være potentielle hindringer til, at specielt mænd ikke søger hjælp i Center for Seksuelle Overgreb eller hos politiet efter et overgreb.

For yderligere information, se artiklen: "Male victims of sexual assault; 10 years' experience from a Danish Assault Center" af Mie-Louise Ørsted Larsen & Malene Hilden i Journal of Forensic and Legal Medicine, vol. 43, p. 8-11.

Behandling af mennesker med kognitive funktionsnedsættelser udsat for seksuelle overgreb

Af Line Eiby Andersen

I perioden 2012 til 2014 har Center for Seksuelle Overgreb og Center for Voldtægts ofre, Århus, gennemført et metodeudviklingsprojekt med fokus på, hvordan man kan give mennesker med kognitive funktionsnedsættelser, der har været udsat for seksuelle overgreb, relevant og kvalificeret psykoterapeutisk behandling. Med afsæt i international og national viden om traumebehandling har centrene i samarbejde med Servicestyrelsen og Rambøll Management udviklet en psykoterapeutisk guide, som undervejs er afprøvet og justeret i behandling af 25 patienter med kognitiv funktionsnedsættelse (hjerneskade og udviklingshæmning) mellem 17-51 år.

Ifølge projektet oplever mennesker med kognitiv funktionsnedsættelse generelt de samme symptomer på traumatisering som resten af befolkningen og er derfor også i risiko for at udvikle PTSD, angst og depression.

Den psykoterapeutiske guide bidrager med en ramme og struktur for, hvordan psykologer kan organisere og gennemføre et kvalificeret behandlingsforløb, der er tilpasset patienter med kognitive funktionsnedsættelser udsat for seksuelle overgreb. Her inddrages bl.a. tegning, rollespil, psykoedukation m.m. Formålet har været at udvikle en metode baseret på velkendte metoder til traumebehandling men tilpasset

denne målgruppe, således at der fx tages hensyn til deres behov for konkret sprogbrug og stabilitet.

Evalueringen af projektet peger på, at størstedelen af patienterne i behandlingsindsatsen har oplevet en positiv virkning målt på typiske følgevirkninger af seksuelle overgreb. Patienterne havde en oplevelse af at blive taget alvorligt, og de profiterede af behandlingsforløbet. Dette sås ved bl.a. bedre søvn og øget mestring af hverdagen.

Det blev i evalueringen understreget, at samarbejdet mellem behandlingsstedet og det socialpædagogiske personale på bostedet - både mellem sessioner og efter endt behandling - kan være afgørende i forhold til implementering af de forandringer, som udvikles i terapien. Opfølgning og forebyggelse kan bidrage med en lavere risiko for flere overgreb og en reducere af følgevirkningerne af seksuelle overgreb.

Projektet blev afsluttet med en konference i Odense i november 2015, og i 2016 er der blevet gennemført kurser for professionelle på baggrund af viden fra projektet.

Læs mere på Socialstyrelsens hjemmeside og download den **psykoterapeutiske guide** samt evalueringen af projektet:

<http://socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/temaer/seksualitet/behandling>

Center for Seksuelle Overgreb er med til at ændre lovgivning

Af Pia Rathje

Børneteamet i Center for Seksuelle Overgreb iværksatte i 2013 i samarbejde med Børnerådet en undersøgelse af børns oplevelser af at vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb. Undersøgelsen skulle belyse, hvordan børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, oplever mødet med det danske retssystem. Herunder: hvordan det påvirker børn at skulle vidne i retten og hvilken betydning det har for den psykologiske behandling af det seksuelle overgreb.

Børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, skal vidne i retten i strafferetssagen, hvis anklagemyndigheden rejser sag imod den formodede krænker. Vidneforklaringen skal efter dansk lov afgives i retssalen. Efter retsplejelovens § 872 kunne en videoafhøring af barnet benyttes i retten i sager om seksuelle overgreb, hvis der var tale om et barn på 12 år eller derunder. Argumenterne for at videoafhøre var at skåne mindre børn for den belastning, som en afhøring i retten ville medføre, og forhindre, at afhøringen blev for stressfyldt for barnet og gjorde det dårligere i stand til at erindre og gengive overgrebet. Endeligt var det for at minimere risikoen for at barnet blev retraumatiseret. Disse argumenter var imidlertid ikke i spil for børn over 12 år. De havde pligt til at vidne i retten.

Nærværende undersøgelse blev iværksat, fordi vi i Center for Seksuelle Overgreb oplevede, at de 12 – 15 årige havde det meget svært med at skulle vidne i retten. Børneteamets erfaringer var, at de børn, der blev videoafhørt, var rolige og mere afklarede efter afhøringen, mens de børn, der blev afhørt af politiet, og som senere skulle vidne i retten, havde det meget dårligt. De polititjenestemænd, der afhørte børnene, var ikke altid uddannet til at tage sig af børn, og selvom politiet forsøgte at forklare børnene, hvordan afhøringen var og hvorfor, havde

børnene svært ved at forstå, hvorfor de samme spørgsmål blev stillet igen og igen. Det fik børnene til at føle sig skyldige, hvad mange børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, i forvejen føler. Ventetiden, indtil sagen kom for retten, var desuden meget lang - i gennemsnit 2 år hvis sagen blev anket til landsretten. Alt dette var medvirkende til at skabe angst hos børnene og kunne fastholde dem i traumet meget længere.

Undersøgelsen var et kvalitativt studie, der faldt i to dele:

1. Interviewundersøgelse i Center for Seksuelle Overgreb af 10 børn, der ventede på at skulle vidne i retten.
2. Procesmøder i Børnerådet med en "ekspertgruppe" af 6 piger i alderen 13 – 19 år, der havde vidnet i retten. Alle piger havde haft kontakt til børneteamet i en periode fra afsløringen af overgrebet til retssagen. Ved procesmøderne indkredsede gruppen centrale dilemmaer og udfordringer og udarbejdede konkrete anbefalinger til myndigheder, beslutningstagere og andre fagfolk.

Anbefalingerne blev i september 2014 samlet i Børnerådets pjece: 'Retten er ikke et sted for børn'.

Da undersøgelsen lå næsten færdig, skrev Børnerådet og børneteamet et åbent brev til justitsministeren, hvor de problemstillinger, som ekspertgruppen og interviewundersøgelsen pegede på, blev fremstillet. Justitsministeriet nedsatte på den baggrund i april 2014 Strafferetsplejeudvalget med et kommissorium om udvidet brug af videoafhøring af børn. I oktober 2014 blev de 6 piger fra "ekspertgruppen", Børnerådet og børneteamet indbudt til et møde i Strafferetsplejeudvalget,

hvor pigerne fortalte om deres egne oplevelser med at vidne i retten.

Betænkningen om videoafhøring af børn og unge i straffesager kom i marts 2015 - Betænkning nr. 1554 fra Justitsministeriet.

I 2015 blev børneteamets psykologer inviteret til dommermøder i henholdsvis Østre og Vestre Landsrets kredse for at fortælle om undersøgelsen og børn og unges oplevelser i retten. Ligeledes blev vi inviteret til advokaternes årsmøde, hvor undersøgelsens resultater blev præsenteret. Domstolsstyrelsen besluttede sig - inspireret af undersøgelsens resultater - for at lave en forbedret indsats og informationsmateriale til de børn, der fremover skal møde i retten - børn over 15 år.

Lovforslaget om den udvidede mulighed for videoafhøring af børn, der har været udsat for seksuelle eller voldelige overgreb, blev vedtaget i foråret 2016. Den ny lov om videoafhøring af børn er gældende fra 1. april 2016, og betyder, at alle børn op til 15 år, der er ofre for seksuelle eller voldelige overgreb, fremover kan få deres afhøring optaget på video i stedet for at møde op i

retten, og at de vil blive afhørt af en videoafhører, der har en særlig efteruddannelse i at afhøre børn.

I slutningen af april 2016 fejredes den nye lov i Børnerådets lokaler. De modige piger, der havde deltaget i ekspertgruppen eller i interviewundersøgelsen kunne glæde sig over, at de havde været med til at ændre lovgivningen til fordel for andre børn. Pigerne fik mulighed for at se premieren på den informationsvideo til de børn og unge, der fortsat skal vidne i retten, som Domstolsstyrelsen fik udarbejdet i forbindelse med lovens vedtagelse. Filmen har haft gavn af undersøgelsens resultater.

I november 2016 blev børneteamets og Børnerådets undersøgelse og især de 16 børn, der har haft mod til at fortælle om deres oplevelser med politiafhøring, ventetid og retssag, nomineret til Børnesagens Fællesråds Børnepris 2016. Vi vandt prisen, der blev overrakt af Özlem Cekic i Fællessalen på Christiansborg ved en børne- og ungepolitisk høring den 6. december 2016.

Gruppebehandling i børneteamet i Center for Seksuelle Overgreb

Af Pia Rathje

Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet har siden 2001 tilbudt gruppebehandling til børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Tilbuddet er et supplement til den lægelige og den individuelle psykologiske eller psykosociale behandling, som barnet har modtaget i centeret.

Formålet med gruppebehandlingen er at give børn og unge mulighed for at møde andre, der har været udsat for seksuelt overgreb. I mødet kan de udveksle tanker, følelser og reaktioner, som overgrebet har udløst, men som de - af mange grunde - ikke kan dele med jævnaldrende, der ikke har oplevet overgreb. At "spejle" sig selv, sine følelser og oplevelser i andre har en positiv effekt på bearbejdning af det/de seksuelle overgreb.

Gruppeforløbet har til formål at sænke følelser af skyld, skam, ensomhed og isolation. Der arbejdes i behandlingen med at identificere de følelsesmæssige reaktioner på overgrebet og gyldiggøre disse som naturlige almenmenneskelige reaktioner. Der arbejdes med evnen til at kunne kende sine personlige grænser og mod genopbyggelse af personlig styring og kontrol. Formålet er naturligvis også at mindske de symptomer som traumet har forårsaget.

Gruppebehandlingen ligger i umiddelbar forlængelse af den individuelle behandling, som tilbydes i centeret. Der er gennem tiden eksperimenteret med varigheden af gruppeforløbet, men der er som hovedregel tale om relativt korte forløb på syv til femten gange hver af to timers varighed. Sammensætningen af grupperne tilstræbes relativt homogene.

Børneteamet afsluttede i 2014/2015 et gruppeforløb med 5 piger i alderen 11 - 13 år. De seksuelle overgreb, som pigerne havde været udsat for, varierede fra et begrænset antal overgreb til mangeårigt overgreb. Alle overgreb var intrafamiliære, begået af biologisk far, stedfar eller andre i familien. Afsløringen var for nogle af pigerne ny. Andre havde afsløret for år siden. Ikke alle afsløringer havde fået et retsligt efterspil. Enkelte krænker havde fået dom, andre endnu ikke. Denne gruppe fik muligheden for at deltage i et evalueringsprojekt, der skulle bidrage til at belyse kvalitet og effekt af de gruppeforløb, som er gennemført i børneteamet siden 2004. Samtlige gruppedeltagere blev bedt om at besvare et spørgeskema⁷. Dette med henblik på at undersøge:

1. Deltagernes oplevelse af gruppeforløbet, herunder deres erindring om udbyttet af forløbet og oplevelsen af organisering og afvikling.
2. Om deltagerne havde haft behov for behandling af det seksuelle overgreb efter endt gruppebehandling
3. Hvordan deltagerne havde det udviklings- og trivselsmæssigt på undersøgelsestidspunktet, og om deltagerne fortsat havde symptomer, der relaterede sig til overgrebet.

Projektet skulle bidrage med viden om udbyttet af gruppebehandlingen og om den samlede behandling, der havde været tilbudt, individuelt

⁷ Alle resultater er indsamlet, og der skrives på baggrund af disse en artikel om gruppebehandlingen.

og i gruppe, havde været tilstrækkelig i forhold til bearbejdningen af det seksuelle overgreb. Endvidere skulle evalueringen bidrage til at korrigere og justere fremtidige gruppebehandlingsforløb. Blandt erfaringerne fra gruppebehandlingsforløbene kan bl.a. nævnes:

Frafald og udeblivelse er en belastning for sårbare behandlingsgrupper. Deltagerne får hurtigt stor omsorg for hinanden og bekymrer sig om hinanden. De gør sig mange tanker, hvis der er en deltager, der dropper ud eller udebliver. Af samme grund lægger vi i børneteamet fra forløbets start stor vægt på deltagernes mødepligt og afbudspligt.

Voksenledsagelse er vigtigt for børnene - både psykologisk, men også helt konkret. Det er vigtigt - selv for de relativt store piger, at blive fulgt - og især hentet af en af deres nærmeste, da gruppebehandlingen berører sårbare emner om en selv og ens familie.

Mange forældre oplever stor magtesløshed og usikkerhed længe efter afsløringen af det seksuelle overgreb. I børneteamet er vi derfor meget bevidste om, at forældrene løbende bliver orienteret om deres børns forløb i gruppen. Endvidere har vi gruppeforløb med forældre, når det er muligt.

Øvrige aktiviteter

Oplæg og foredrag ved nationale og internationale konferencer og møder

2014

- Oplæg på NFOG konference i Stockholm. "Sexual assault; A descriptive study of 2500 female victims seen at a Danish centre in a 10-year period" v/ læge Mie-Louise Ørsted Larsen, overlæge Malene Hilden og professor Øjvind Lidsgaard
- Oplæg på ICSOR konference i Lissabon. "Support to those 'who care' for the victim after sexual assault v/ psykolog Line Eiby Andersen og socialrådgiver og videnskabelig medarbejder Anne Bruun Blauert
- Oplæg på NFBO konference i Grønland. "Hvad faciliterer børns afsløring af seksuelle overgreb" v/ socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard og "Effekt og kvalitet i gruppebehandling" v/ psykolog Pia Rathje
- Deltagelse med posters på ICN INP/APNN konference i Helsinki. "Prevention and health promotion - Prevention program of sexual assault" v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen og "Quality of life after a sexual assault - Conversation about relationships, birth control and sexually transmitted diseases" v/ assisterende afdelingssygeplejerske Charlotte Ejning
- Oplæg ved høring om voldtægt i Retsudvalget. "Om modtagelse og rådgivning af voldtægts ofre" v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen

2015

- Afholdelse af temadag: Tværfaglig behandling og forskning i børne- og ungeteamet
 - Præsentation af projekt: Børns oplevelse af at vidne i retten v/ psykolog Pia Rathje
 - Præsentation af projekt: Gruppebehandling, evaluering, effekt og kvalitet v/ psykolog Pia Rathje
- Afholdelse af det årlige landsseminar for alle voldtægtscentre i Danmark
 - Oplæg om sociale konsekvenser ved overgreb i ungegrupper v/ psykolog og videnskabelig medarbejder Line Engel Clasen
 - Præsentation af ph.d.-projekt: Kvinders helbred før og efter et seksuelt overgreb v/ læge Mie-Louise Ørsted Larsen
- Oplæg om lægeundersøgelser på Dansk Selskab for Vulvalidelsers forårsmøde v/ afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær

- Oplæg ved justitsminister Søren Pinds besøg i Center for Seksuelle Overgreb v/ socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard og psykolog og videnskabelig medarbejder Line Engel Clasen
- Oplæg på National Temadag i Trondheim om internetbaserede overgreb v/ psykolog og videnskabelig medarbejder Line Engel Clasen og socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard
- Oplæg på Dermatologisk Selskabs årsmøde om seksuelle overgreb mod børn v/ afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær
- Præsentation af projekt på advokaternes årsmøde: Børns oplevelse af at vidne i retten v/ psykolog Helene Almind Jansen og psykolog Pia Rathje
- Præsentation af projekt på det årlige dommermøde i Vestre Landsret: Børns oplevelse af at vidne i retten v/ psykolog Helene Almind Jansen og psykolog Pia Rathje
- Præsentation af projekt på det årlige dommermøde i Østre Landsret: Børns oplevelse af at vidne i retten v/ psykolog Helene Almind Jansen og psykolog Pia Rathje

2016

- Oplæg på NFOG konference i Helsinki. "Violence against women" v/ overlæge Malene Hilden
- Oplæg på NFOG konference i Helsinki. "Aspects of women`s health before and after a sexual assault" v/ læge Mie-Louise Ørsted Larsen
- Oplæg på ICSor konference i Stockholm. "Male victims of sexual assault" v/ overlæge Malene Hilden og "Health consequences of rape" v/ læge Mie-Louise Ørsted Larsen
- Oplæg på NFBO konference i Stockholm. "Drenge udsat for seksuelle overgreb" v/ psykolog Pia Rathje og "Mediation" v/ socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard
- Oplæg på Center for Seksuelle Overgrebs temadag om mediation på Rigshospitalet. "Mødet mellem offer og krænker" v/ psykolog Pia Rathje og socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard
- Oplæg om Center for Seksuelle Overgrebs tilbud på Folkemødet på Bornholm v/ psykolog Sara Hagström, afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen, assisterende afdelingssygeplejerske Charlotte Ejning og sygeplejerske Marianne Støvring
- Oplæg om selvskaade hos Psykologforeningen v/ psykolog og videnskabelig medarbejder Line Engel Clasen og psykolog Pia Rathje
- Oplæg om mediation på Nordisk Netværksmøde hos Janus Centret v/ psykolog Pia Rathje

Undervisning og formidling for studerende og relevante fagpersoner

2014

- Undervisning af personale på Bostedet Vinklen om behandling af kognitivt funktionshæmmede udsat for seksuelle overgreb v/psykolog Annalise Rust
- Undervisning af medicinstuderende på Basal og Klinisk Sexologi om arbejdet i Center for Seksuelle Overgreb v/ overlæge Malene Hilden og socialrådgiver og videnskabelig medarbejder Anne Bruun Blauert
- Undervisning af sygeplejersker og praktiserende læger på Bornholms Hospital på akut modtagelse v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen og sygeplejerske Marianne Støvring
- Undervisning af opsøgende psykiatriteam i Region Sjælland om seksuelle overgreb v/ psykolog Annalise Rust
- Undervisning af sygeplejersker om tegn på seksuelle overgreb v/ socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard
- Undervisning af læger og medicinstuderende om socialpædiatri og overgreb v/ afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær
- Undervisning på gynækologisk obstetrisk efteruddannelse om behandling af voldtægts ofre – med sygeplejefagligt perspektiv v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen
- Undervisning på Politiskolen v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen og assisterende afdelingssygeplejerske Charlotte Ejning
- Deltagelse i netværket Ræk Ud v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen
- Deltagelse i Rådgivningsforum på voldtægtsområdet v/ afdelingssygeplejerske og daglig leder Hanne Baden Nielsen

2015

- Undervisning af personale ved Offerrådgivningen v/ socialrådgiver og videnskabelig medarbejder Anne Bruun Blauert og psykolog Line Eiby Andersen,
- Undervisning af medicinstuderende ved Københavns Universitet, Kursus i Klinisk Sexologi v/ socialrådgiver og videnskabelig medarbejder Anne Bruun Blauert og psykolog Line Eiby Andersen
- Undervisning af amerikanske medicinstuderende vedrørende organisation og behandling af ofre for seksuelle overgreb i Danmark v/ overlæge Malene Hilden
- Undervisning af sygeplejersker fra 4064 RH + 5062 RH om sygeplejerskens rolle i forbindelse med en akut retsmedicinsk undersøgelse og telefonrådgivning v/ sygeplejerske Louise Baastrup

- Undervisning af lærere og pædagoger på Sorgenfriskolen v/ socialrådgiver og daglig leder Anette Baadsgaard og psykolog Pia Rathje
- Undervisning af læger og medicinstuderende om bl.a. socialpædiatri og overgreb v/ afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær
- Udarbejdelse af retningslinjer til Dansk Pædiatrisk Selskab med titlen: "Mistanke om seksuelle overgreb. Del 2 Smitteudredning og behandling i højt specialiseret funktion" v/ afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær og børnelæge Hanne Nødgaard Christensen
- Udarbejdelse af VIP (Vejledninger, Instrukser og Procedurer): Vejledning til internt brug på Rigshospitalet med titlen: "Kolposkopi på børn. Sygeplejevejledning" v/ sygeplejerske Louise Baastrup, sygeplejerske Magrete Müntzberg og afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær
- Udarbejdelse af notat til Strafferetsplejeudvalget publiceret i Justitsministeriets Betænkning 1554 om videoafhøring af børn og unge i straffesager v/ psykolog Helene Almind Jansen og psykolog Pia Rathje

2016

- Undervisning af studerende på Masteruddannelsen i Sexologi, Aalborg universitet v/ psykolog Line Eiby Andersen, socialrådgiver Linda Svale Lund, videnskabelig medarbejder Aviaja Mose Wingender og sygeplejerske Berit Fink
- Undervisning af 2.g'ere på Øregård Gymnasium v/ psykolog Sara Hagström og videnskabelig medarbejder Stine Søholt
- Undervisning af læger og medicinstuderende om bl.a. socialpædiatri og overgreb v/ afdelings- og børnelæge Birgitte Boysen Kjær
- Undervisning i Center for Spiseforstyrrelser, afdeling for børne- og ungepsykiatri i Roskilde v/ psykolog og videnskabelig medarbejder Line Engel Clasen og sygeplejerske Louise Baastrup
- Undervisning af personale på Krisecenter Svendbjerggård v/ videnskabelig medarbejder Stine Søholt, socialrådgiver Christel Hein Thrane og psykolog Pia Rathje
- Oplæg for forældre på Brøndby Vester Skole om seksuelle overgreb blandt jævnaldrende v/ psykolog Pia Rathje
- Undervisning af medicinstuderende ved Københavns Universitet, Kursus i Klinisk Sexologi, v/ psykolog Sara Hagström og psykolog Line Eiby Andersen

Publikationer

2014

- Blauert, Anne Bruun & Linda Svale Lund. Start af et nyt gruppeforløb – et eksempel. I: Jordahn, Lise, Helle Kjems & Pernille Nørlund Brok (red.): *Gruppet metode*. København: Hans Reitzels Forlag
- Blauert, Anne Bruun. *Samarbejde og overgange mellem Center for Seksuelle Overgreb og kommunerne*. København: Center for Seksuelle Overgreb, Rigshospitalet
- Blauert Anne Bruun, Katja Holt Thuesen & Marie Baatrup. *Unge udsat for seksuelle overgreb. – Erfaringer med behandling af 15-18 årige 2011-2014*. København: Center for Seksuelle Overgreb, Rigshospitalet

2015

- Ejlsing, Charlotte. *Samtale om seksualitet*. København: Center for Seksuelle Overgreb, Rigshospitalet
- Larsen, Mie-Louise Ørsted, Malene Hilden & Øjvind Lidegaard. Sexual assault: a descriptive study of 2500 female victims over a 10-year period. *British Journal of Obstetrics and Gynecology*, 122(4), p. 577-584
- Larsen, Mie-Louise Ørsted. *Sexual assault in eastern Denmark from 2000–2010. Aspects of women's health before and after a sexual assault*. København: Københavns Universitet

2016

- Rathje, Pia & Helene Almind Jansen. Mediation set ud fra barnets perspektiv. I: Andersson, Hanne & Karin Sten Madsen (red.): *Møder mellem offer og krænker. En antologi om mægling i en terapeutisk ramme ved seksuelle overgreb*. Frederiksberg: Frydendals Forlag
- Baadsgaard, Anette. Forældres deltagelse i mediationen. I: Andersson, Hanne & Karin Sten Madsen (red.): *Møder mellem offer og krænker. En antologi om mægling i en terapeutisk ramme ved seksuelle overgreb*. Frederiksberg: Frydendals Forlag
- Jansen, Helene Almind. Fortællingen om overgrebet. I: Andersson, Hanne & Karin Sten Madsen (red.): *Møder mellem offer og krænker. En antologi om mægling i en terapeutisk ramme ved seksuelle overgreb*. Frederiksberg: Frydendals Forlag
- Larsen, Mie-Louise Ørsted & Malene Hilden. Male victims of sexual assault; 10 years' experience from a Danish Assault Center. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, vol. 43, p. 8-11
- Larsen, Mie-Louise Ørsted, Malene Hilden, Charlotte W. Skovlund & Øjvind Lidegaard. Somatic health of 2500 women examined at a sexual assault center over 10 years. *Acta Obstet Gynecol Scand*, vol. 95(8), p. 872-878

Medarbejdere i Center for Seksuelle Overgreb i perioden 2014-2016

- inklusive projektansatte og vikarer

Daglige ledere

Anette Baadsgaard, socialrådgiver og daglig leder

Hanne Baden Nielsen, afdelingssygeplejerske og daglig leder

Børneteamet

Stine Søholt, Cand.pæd.pæd.psyk og videnskabelig medarbejder

Line Engel Clasen, psykolog og videnskabelig medarbejder

Helene Almind Jansen, psykolog og videnskabelig medarbejder

Pia Rathje, psykolog

Tanja Vesterdahl, socialrådgiver

Christel Hein Thrane, socialrådgiver

Birgitte Boysen Kjær, afdelings- og børnelæge

Louise Baastrup, sygeplejerske

Lotte Søgaard Hald, sygeplejerske

Pia Kaas Hansen, sekretær

Unge-voksenteamet

Aviaja Mose Wingender, antropolog og videnskabelig medarbejder

Anne Bruun Blauert, socialrådgiver og videnskabelig medarbejder

Line Eiby Andersen, psykolog

Sara Hagström, psykolog

Annalise Rust, psykolog

Vibeke Klærke Fønnesbech, psykolog

Louise Oxenbøll, psykolog

Katja Holt Thuesen, psykolog

Anne Wibeck Holt, psykolog

Ida Finck-Heidemann, psykolog

Linda Svale Lund, socialrådgiver

Sissel Krogh Swane, socialrådgiver

Lærke Honoré, socialrådgiver

Marie Baatrup, socialrådgiver

Sarah Stack-Meyer, socialrådgiver

Malene Hilden, overlæge

Mie-Louise Ørsted Larsen, læge

Charlotte Ejsing, assisterende afdelingssygeplejerske

Marianne Støvring, sygeplejerske

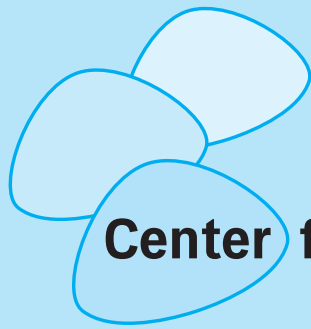
Katja Kruse Thomsen, sygeplejerske

Helle Steensen Blicher, sygeplejerske

Berit Fink, sygeplejerske

Katja Corell Amfelt, sekretær

Sanne Bruun Rasmussen, sekretær

Center for Seksuelle Overgreb

Børn, Unge og Voksne

Center for Seksuelle Overgreb

Rigshospitalet

Blegdamsvej 9

2100 København Ø

Email: cso@rh.regionh.dk

Telefon børn: 3545 3984

Telefon voksne/unge: 3545 4085